

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KÖY YERLEŞMELERİNE COĞRAFI BİR BAKIŞ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ATASOY

Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
aatasoy@mku.edu.tr

Özet

Çalışma sahası, Akdeniz'de yer alan Kıbrıs Adası'nın kuzey kesimini oluşturan KKTC'dir. Çalışma konusu köy yerleşmelerinden meydana gelmektedir. Ancak köy yerleşmelerinin özelliklerinden çok farklı bir yapı sergileyen belediye örgütlü yerleşmeler bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çünkü belediye örgütlü yerleşmeler şehirlerin yakınında yer almaktadır. Bu nedenle adeta o şehrin birer mahallesi konumundadır. Buna göre inceleme sahası 126 köyden oluşmaktadır.

Köy yerleşmelerinin dağılışı, çeşitli faktörlere göre gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma yükselti basamaklarına, yüzölçümü büyüklüğüne, orman ile mera arazisine, nüfus büyüklüğüne ve ekonomik faaliyetlere göre yapılmıştır. Ayrıca kırsal yerleşmelerin dağılışında etkili olan fiziki ve beşeri faktörler ile tarımsal faaliyetlere de yer verilmiştir.

Siyasi belirsizlikten dolayı kırsal yerleşmelerin önemli bir kısmı ekonomik anlamda güçsüz düşmüştür. Bu nedenle çiftçilerin bir kısmı göç hareketine katılarak köylerini terk etmiştir. Bu durum beraberinde birçok sorunu oluşturmuştur. Çalışma, yerleşmelerin içinde bulunduğu sorunları sıralayarak, çözüm önerilerini bulamaya yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Köyler, Yüzölçümü, Yükselti, Mera, Orman, Ekonomi

A GEOGRAPHICAL OVERVIEW OF CHARACTERISTICS ON RURAL SETTLEMENTS IN TRNC

Abstract

Study area consists of Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) located on northern part of Cyprus Island in Mediterranean. The subject of study is rural settlements. However the municipally organized rural settlements which have a much different structure from rural settlement characteristics were not included in this study. Because they are locate close to big cities. So they have a position as if they are a district of that city. Accordingly this study focuses on 126 villages.

The distribution of rural settlements is grouped in accordance with various factors. This grouping was conducted on the basis of altitude steps, surface area size, forest and pasture land, population size and economic activities. Furthermore the physical and cultural factors and agricultural activities which had influence on the distribution of rural settlements were included as well.

The main part of rural settlements has been weakened in terms of economy because of political uncertainty. Therefore some farmers have left their villages via migration. This situation has caused many problems. This study focuses on these problems and offers suggestions for deal with them.

Key Words: Villages, Area, Altitude, Pasture, Forest, Economy

1. Giriş

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs adasının kuzeyinde yer almaktadır. Kıbrıs adası jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı Doğu Akdeniz ile Ortadoğu'yu kontrol edebilecek bir konuma sahiptir. Hatta Süveyş kanalının açılmasıyla birlikte Akdeniz'deki ticaret yollarını da kontrol eder duruma gelmiştir. Bu nedenle Kıbrıs adası çok çeşitli devletlerin egemenliğine girmiş ve devletler arasında çıkar çatışma alanı olmuştur.

Rum halkı, Venedik zulmünden kurtulmak amacıyla 1572 yılında Osmanlı Devleti'nden yardım istemiştir. Bunun üzerine Lala Mustafa Paşa komutasındaki Türk donanması Kıbrıs'a doğru harekete geçmiş ve Osmanlı-Venedik savaşından sonra Kıbrıs adasının fethi gerçekleşmiştir. Venediklilerin sömürge yönetimi, 1570-1571 Osmanlı-Venedik savaşlarından dolayı Kıbrıs halkının bir bölümü adadan göç etmiş, bir bölümü de Karlıdağ ve Beşparmak dağlarına sığınmıştı. Osmanlı yönetimi, dağılan nüfusu tekrar toplamak için büyük gayretler göstermiştir (Çevikel, 2001: 28).

1572 yılı tahrir sonuçlarına göre 900 küsur köy ve mezranın bulunduğu Kıbrıs'ta 150 bin kişinin yaşadığı tespit edilmiştir (Emecen, 2001: 50). Aynı yılda Masarea ve Mazoto bölgelerinde 76 köyde kimsenin yaşamadığı ortaya çıkarılmıştır. Bu nedenle alet ve edevatı bulunan güvenilir ve mesleği olan aileler Anadolu'dan bu bölgelere göç etmeleri sağlanmıştır (Halaçoğlu, 2001: 41-42). Geniş tarım arazileri karşısında çok az bir nüfusun yaşadığını gören Osmanlı yönetimi Anadolu'dan Kıbrıs'a nüfus takviyesine başvurmuştur. Anadolu'dan gidenler sosyal ve ekonomik yaşantısından dolayı daha çok kırsal kesime yerleşmiştir. Adada nüfus düzenlemesi yapılırken, Müslim-Gayrimüslim ayırımına gidilmemiştir (Çiçek, 1992: 92). Lala M. Paşa Kıbrıs'ın fethinden geri dönerken, Kıbrıs'ta 3.379 asker bırakmıştır. Osmanlı, Kıbrıs'ta kalmak isteyenlere her türlü kolaylığı tanımıştır. Askerlerden başka devlet memurları da aileleri ile adaya gelip yerleşmişlerdir (Vergi, 1978:28). Osmanlılar döneminde Rum halkı genellikle şehirlere yerleşmiştir. Farklı milletlerin oluşturduğu ve birbirini tamamlayan kır-şehir yerleşme düzeni, adada barışçıl bir ortamın oluşmasını sağlamıştır.

Osmanlı yönetimi çıkardığı bir emirle, Aksaray, Beyşehir, Seydişehir, Niğde, Bor, Develi, Ürgüp, İshaklı, Akşehir, Koçhisar ve İçel'den 12 bin haneyi Kıbrıs'a gönderilmiştir. Adanın coğrafi özelliklerine uyum sağlamayıp geri dönenler olduğu için 1571-1581 yılları arasında 8 bin hane daha gönderilmiştir. Kıbrıs'a Türklerin nakli daha sonraki yıllarda da sürmüştür (Ahmetbeyoğlu, 2000: 16). 17. yy. sonuna kadar devlet eliyle Kıbrıs'a yerleştirilen Türklerin sayısı 30 binden fazla olduğu tahmin edilmektedir (Bedevi, 1978: 30).

1777-1878 Osmanlı-Rusya savaşını fırsat bilen İngilizler, stratejik öneme sahip Kıbrıs'ın kira karşılığında kendilerine verilmesi halinde Osmanlı Devleti'nin yanında yer alacakları vaatlerinde bulunmuştur. Bunun üzerine, 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan Kıbrıs Antlaşması ile adanın yönetimini İngilizlere devredilmiştir. Ancak İngiltere çeşitli yollarla Kıbrıs'ı, İngiltere'nin bir kolonisi haline gelmiştir. Adanın idaresini devralan İngiltere Türklerin güçsüzleşmesini ve Rumların güçlenmesini sağlamak amacıyla çeşitli yollara başvurmuştur (Dilek, 2009:162-163).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine Coğrafi Bir Bakış

Ada, İngiliz sömürge yönetiminde iken, Rumlar adanın tamamına hakim olmak istemişler ve böylece çözümsüz Kıbrıs Meselesini başlamıştır.

Osmanlılar zamanında oluşturulan barış ve huzur ortamı, İngiliz sömürge yönetimi ile yıkılmıştır. Eoka terör örgütü ve Kıbrıs meselesi yüzünden Türklerin yaşadığı köylerin sayısı hep gerilemiştir. 1911 yılında 315 köyde yaşayan Türkler, 1931 yılında 290 köyde ve 1973 yılında 153 köyde yaşamak zorunda kalmışlardır. Diğer bir değişle 1911-1973 yılları arasında geçen 62 yıllık bir süre içinde Türklerin yaşadığı köylerin sayısında yaklaşık % 49 oranında bir azalma meydana gelmiştir.

Kıbrıs Adası'nın kuzeyinde KKTC, güneyinde Güney Rum Kesimi yer almaktadır. İki arasında ara bölge bulunmaktadır. Toplam 9.251 km² yüzölçümü olan ada topraklarının % 36'ı KKTC, % 61 Rum Bölgesi (İngiliz Üsleri dâhil) ve %3 ara bölgeden oluşmaktadır.

Köyler, bütünüyle kırsal fonksiyonların hâkim olduğu, ekonomik faaliyetlerin tarım, hayvancılık, avcılık-toplayıcılık ve ormancılık gibi birincil faaliyetlerden oluşan en küçük yerleşmelerdir. Köy yerleşmelerine göre daha gelişmiş fonksiyona sahip, ancak şehirler kadar fonksiyonları gelişmemiş yerleşmelere de rastlanabilmektedir. Bu durumda köy ile şehir yerleşmeleri arasında köprü niteliğinde bulunan ve kasaba adı verilen yerleşmelerden söz edilebilir (Özçağlar, 2006: 88). Türkiye'de belediye örgütü bulunan köy yerleşmeleri ile gerçek anlamda kasaba yerleşmeleri arasında ayırım yapmak çok zordur. Her ne kadar bir yerleşmede belediye örgütünün kurulması, bazı fonksiyonların gelişmesine olanak sağlasa da, bu yerleşmelerin büyük bölümü köy yerleşmesi niteliğinde olabilir. Kırsal yerleşmeleriyle kasabalar, kasabalarla gerçek şehirler arasındaki sınırlar çok net değildir ve ancak nüfus, fonksiyon, genel görünüm bize o yerleşme hakkında ipuçları vermektedir (Özgür, 2000: 101).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti çeşitli kazalardan meydana gelmektedir. Bunlar Lefkoşa, Gazimagusa, Girne, Güzelyurt ve İskele'dir. Kazalardan daha küçük idari birimleri köyler meydana getirmektedir. Şehirlerin hemen yanı başında yer alan kasabalar ise belediye örgütlü yerleşmelerdir. Bu anlamda belediye örgütlü yerleşmeler köylerden çok farklı özelliklere sahip olduğu için bu çalışmada belediye örgütlü köylere değinilmemiş, sadece belediye örgütü olmayan köy tüzel kişiliği bulunan yerleşmeler üzerinde durulmuştur.

1996 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre KKTC'de 166 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Ancak 11 köyün tüzel kişiliği devam ettiği halde köyde hiç kimsenin yaşamadığı tespit edilmiştir. 2006 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 126 köy yerleşmesi, 29 belediye örgütlü yerleşme olmak üzere toplam 155 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Şehirlerin yakınlarında yer alan belediye örgütlü kırsal yerleşmeler, köy yerleşmelerin karakterinden kısmen sıyrılmıştır. Bunlar daha çok yakınında buldukları şehrin adeta birer mahallesi özelliğindedir. Hatta bunların nüfus ortalaması belediye örgütü olmayan kırsal yerleşmelerin çok üstündedir. Ayrıca belediye örgütlü yerleşmelerin alanı kırsal yerleşmelerin alanından daha geniştir. Bu nedenle incelenen kırsal yerleşmeler, belediye örgütlü olmayan yerleşmelerden oluşmaktadır.

Su kaynaklarının kısıtlı olması, savunma endişesi gibi nedenlerden dolayı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yerleşmeler şekilsel olarak toplu bir doku göstermektedir (Koday, 1995:3). Ancak Beşparmak Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarında relief, iklim ile su kaynakları farklılaşmaktadır. Bu nedenle yerleşme dokusu kuzey yamaçlarda gevşek, güney yamaçlarda toplu bir doku sergilemektedir. Örneğin denize dönük kesimler daha bol yağış aldığı için su kaynakları açısından daha elverişli şartlara sahiptir. Bu nedenle kuzeydeki yerleşmeler engebeli araziler üzerinde dağınık bir doku oluşturmaktadır. Ancak İç Ova'da bulunan yerleşmeler su kaynaklarının etrafında toplandıkları için toplu yerleşmeler özelliğindedir.

Şekil 1: Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

Sahadaki köy yerleşmelerini değişik kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür. Yerleşmeler konum, yüzölçümü, nüfus, orman ve mera arazisi, yükselti basamaklarına göre irdelenmiştir.

2. Yöntem

Çalışmamızın hazırlık safhasında çalışma alanı belirlenmiş ve konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasından sonra saha çalışması yapılmıştır. Sahanın fiziki, beşeri ve arazi kullanımı haritaları temin edilmiş ve bilgisayar ortamında sayılaştırılmıştır. Sayısallaştırılan bu haritalar ARCGIS yazılımları yardımı ile üst üste bindirilerek bunlar arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Köylerin yüzölçümleri ARC GIS programı yardımı ile hesaplanmıştır.

Nüfus verileri, KKTC Devlet Planlama Örgütü'nde temin edilmiştir. Yükselti basamaklarına göre köy nüfusları sayısal yükseklik modeli üzerinden hesaplanmıştır. Veriler arasındaki değişiklikler dikkate alınarak güncelleme yapılmıştır. Sahada

incelemeler yapılmış, fotoğraf çekilmiştir. Konuları daha iyi açıklayabilmek amacıyla tablo, grafik gibi görsel materyallere yer verilmiştir.

3. Bulgular

3. 1. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler: Yerleşme tiplerinin ve sayısının yükselti ile birlikte gösterdiği değişimi konu alan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Yükselti basamaklarına göre yerleşmelerin dağılışı, yerleşme coğrafyasına farklı bir bakış açısı katmaktadır. Ancak yükselti faktörüne bağlı olarak yerleşmelerin dağılışını ortaya koymak ve buna göre yerleşmeler hakkında değerlendirme yapmak mümkün değildir. Hatta yükselti ile birlikte coğrafi ortamda birtakım değişikliklerin meydana geleceği de unutulmamalıdır. Özellikle orta kuşakta, yükselti arttıkça yerleşmelerde azalma gözlenirken, alçak sahalar ve özellikle ova ve platolar, yerleşmelerin yoğunlaştığı alanlardır (Denker, 1977:28-29). Yükselti basamaklarına göre yerleşmelerin dağılışı ve yükseltiye bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik faaliyetler yerleşme coğrafyasının araştırma konularından birisini oluşturmaktadır. KKTC’de; dağlar ile ovanın birleştiği yer olan kontak noktaları yerleşme açısından elverişli olanaklara sahiptir. Bu nedenle buralarda yerleşmeler yan yana dizilmiştir. Ancak yükseltiye bağlı olarak doğal ortam koşulları elverişsiz şartlar sergilediği için yerleşmelerin sayısı azalmakta ve yerleşmelerde dağınık bir doku ortaya çıkmaktadır.

İnceleme sahasındaki köy yerleşmelerini yükselti basamaklarına göre sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmaya o yükselti basamağında bulunan nüfus dâhil edilmiştir. Bu tür bir dağılıfta coğrafi faktörler önemli rol oynamaktadır. Beşparmak Dağları arazi kullanımı açısından dağlık ve engebeli bir sahayı bir oluşturmaktadır. Bu nedenle yerleşme yeri olabilecek sahalar oldukça sınırlıdır. Beşparmak Dağları’nın güneyinde Mesarya Ovası geniş yer tutmaktadır. Ovanın yükseltisi genellikle 250 m’nin altındadır. Bu nedenle köylerin önemli bir kısmı ya ova tabanında ya da ovayı çevreleyen kenar kuşakta toplanmıştır.

Köy yerleşmelerin en alt sınırında 15 m yüksekliğindeki Mutluyaka Köyü, en üst sınırında ise 950 yüksekliğindeki Ağırdağ Köyü’dür. Buna göre en alçak köy ile en yüksek köy arasında 935 m’lik bir yükselti farkı bulunmaktadır. Dar bir alanda yükselti farkının bu kadar yüksek olmasında kıydan itibaren birden yükselen Beşparmak Dağları etkilidir. Çünkü arazinin önemli bir kısmı 400 m’nin altında yer almaktadır. Nitekim incelenen köy yerleşmelerin % 84,9’ü 500 m’nin altındaki yükseltilerde yer almaktadır. 501-750 m. yükselti basamağı köy yerleşme sayısının en fazla olduğu ikinci basamaktır. Bu yükselti basamağındaki atışın temel sebebi burada yer alan köylerin ekonomik faaliyetlerinden ileri gelmektedir. Bu yükselti basamağından sonra köylerin sayısı önemli ölçüde düşmektedir. Nitekim 751 m’den daha yüksek kesimlerde sadece 7 köy yerleşmesi bulunmaktadır (tablo 1). Yerleşmelerin çoğu ova yerleşmesi olduğu için alçak kesimlerde yer almaktadır. Daha üst kademelere doğru yerleşme sayısında azalmalar olmaktadır.

Yükseltinin artması ile birlikte iklim, ulaşım, tarımsal faaliyetler ve su kaynakları gibi faktörler elverişsiz koşullar sergilemektedir. Bu şartlara bağlı olarak yerleşme sayısı da azalmaktadır. Ancak 501-750 m’ler arasındaki yükselti

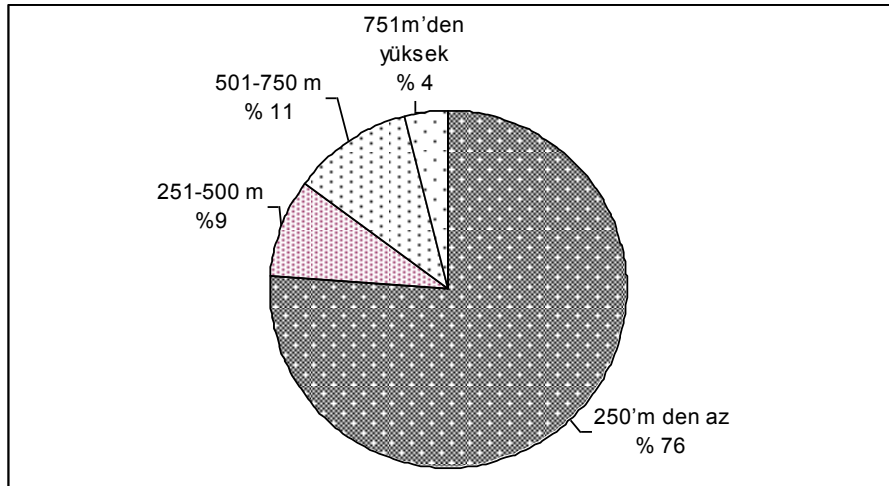
basamağında yerleşmelerin bir önceki yükselti basamağına oranla yerleşme sayısının daha fazla olması bu yükselti basamağında hayvancılığın temel ekonomik faaliyet olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: KKTC’de Kırsal Yerleşmelerin Yükselti Basamağına Göre Dağılımı (2010)

Yükselti Basamağı	Köy Sayısı	Köy %’si	Nüfus (Kişi)	Nüfus %’si
250’ m den az	96	76.2	48697	84.8
251-500 m	11	8.7	2527	4.4
501-750 m	14	11.1	5570	9.7
751m’den yüksek	5	4.0	632	1.1
Toplam	126	100.0	57426	100

Kaynak; 1/100.000 ölçekli topografya haritası, Nüfus İstatistikleri

Şekil 2: KKTC Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı (Tablo 1’e göre)

Yüksek sahalarda genellikle platolara karşılık gelmektedir. Ancak bu sahalarda iklim özellikleri zor koşullar gösterdiği için tarımsal faaliyetler kısıtlanmaktadır. Dağlık ve engebeli arazilerde yapılan en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktır. (Gürbüz, 1998: 109). Alçak kesimlerden yükseklere doğru gidildikçe yerleşme sayısındaki azalmalarının temel sebebi tamamen coğrafi faktörlere bağlıdır. Mesarya Ovası’nda geniş tarım arazileri yanında ulaşım ve su kaynakları açısından daha elverişli olanaklar sergilemesi, yerleşmelerin daha çok alçak kesimlerde toplanmasına yol açmıştır.

3. 2. Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Köyler: Köyleri sadece yerleşmelerin buldukları saha ile değerlendirmek doğru değildir. Bilindiği gibi her yerleşme ekonomik bir çevre içerisinde, bu çevre ile birlikte ele alınması gereklidir (Tanoğlu, 1969:212-213). Köy yerleşmelerini sahip olduğu alana göre sınıflandırmak da

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine Coğrafi Bir Bakış

mümkün olabilmektedir. Genel olarak KKTC’de her 1613 ha.a (16,1 km²,ye) bir köy yerleşmesi düşmektedir. Yüzölçümü büyüklüğüne göre Lefkoşa (1484,4 ha.), Güzelyurt (1354,6 ha.) ve İskele (1487 ha.) ilçelerine bağlı köylerin yüzölçümü genel ortalamanın altında iken, Girne ve Gazimagusa ilçelerine bağlı köylerin ise ortalamanın üstünde olan köyleri oluşturmaktadır. Girne’ye bağlı köylerin daha geniş alanlı olmasında Girne’de dağlık ve engebeli arazinin geniş tutmasından kaynaklanmaktadır. Gazimagusa’da ise Barış Harekâtından önce Rum zulümüyle boşalan köylerin daha sonra birleştirilmiş olması etkilidir.

Girne İlçesinde bulunan Ağırdağ ile Koruçam köyleri inceleme sahasındaki köylerin yüzölçümü büyüklüğü bakımından uç değerlere sahip yerleşmelerini oluşturmaktadır. Bu bakımdan araştırma sahasının en yüksek konumunda yer alan Ağırdağ Köyü, 131.1 ha.lık yüzölçümü ile en dar alanına sahip yerleşmeyi oluşturmaktadır. Ağırdağ Köyü Beşparmak Dağlarının kuzeye bakan yamaçları üzerinde yer almaktadır. Dağın bu kesimi Akdeniz üzerinde gelen nemli hava kütleleri ile çok yağış almaktadır. Kuvvetli eğimin etkisiyle yağış sularının oluşturduğu kısa mesafeli akarsular çok derin vadiler oluşturmuştur. Bu köy akarsu vadilerinin birbirine yaklaştığı dar bir saha üzerinde bulunduğu için alanı itibarıyla yerleşmelerin en küçüğünü oluşturmaktadır.

Beşparmak Dağlarının batısında ve 350 m. yükseltide bulunan Koruçam Köyü’nün engebeli arazilerden meydana gelmesi ve köyün idari anlamda bölünerek küçülmesine yol açacak coğrafi bir potansiyeli olmadığı için bu köyün yüzölçümü diğerlerinden daha büyüktür.

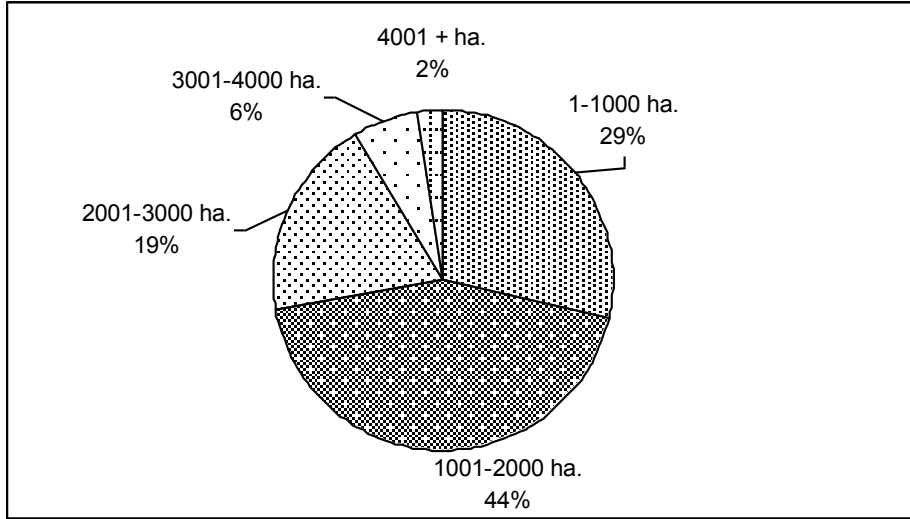
Türkiye’de ortalama parsel genişliği kırsal yerleşmelerde 10,5 dönümdür. Kır yerleşmesinin tarım vasfı olmayan arazilerin, konutların, köy tüzel kişiliğinin, hazinenin ve hali hazır arazinin kapsadığı alanlar da dahil edilmiştir (Emiroğlu, 1971:124). Buna göre KKTC’deki köy yerleşmelerinin çoğu büyük yüzölçümlü sahalardan oluşmaktadır. Hatta köy yerleşmelerinin %72,3’ü 2000 ha’nın altında (tablo 2) ve % 28’i ise 2000 ha’nın üstündedir. Yüzölçümü büyük olan yerleşmeler genellikle dağlık yerleşmeleri oluştururken, yüzölçümü küçük olan yerleşmeler ise ova yerleşmelerini oluşturmaktadır. Köylerin ortalama parsel büyüklüğü geniş olduğu halde elde edilen gelir oldukça azdır. Çünkü adada tarımsal faaliyetlerin yürütülebilmesi için gerekli olan sulama suyu büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Öte yandan siyasi belirsizlikten dolayı ülkenin ekonomisi bir çıkmaza sürüklenmiştir. Bu nedenlerden dolayı geniş tarım arazileri çoğunlukla mera arazisi olarak kullanılmaktadır.

Tablo 2: Köy yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Dağılışı (2010)

Yüzölçümü Büyüklüğü (Ha.)	Köy Sayısı	%
1-1000	36	28.6
1001-2000	55	43.7
2001-3000	24	19.0
3001-4000	8	6.3
4001 - +	3	2.4
Toplam	126	100

Köy yerleşmelerinin yüzölçümü büyüklüğü üzerinde tarımsal yapı, gelir düzeyi, hayvan sayısı, nüfus büyüklüğü gibi daha birçok coğrafik faktörün etkisi bulunmaktadır (Sergün, 1975:75-76). Dağlık ve engebeli arazilerin bulunduğu sahalarda köy yüzölçümleri genişlerken, geniş tarım arazileri ile sulama imkânların bulunduğu yerlerde ise köy yüzölçümleri daha dar olmaktadır. Nitekim dağlık ve engebeli arazi yapısına sahip Girne İlçesinde bulunan köyler daha geniş yüzölçümlüdür. Ancak Meserya Ovası'nda yer alan Lefkoşa'ya bağlı köylerde ise alan daha dardır. Köy başına düşen tarım arazisinin Girne'ye bağlı köylerde (ort. 517 ha.) daha az, Lefkoşa'ya bağlı köylerde (ort. 736 ha.) ise daha fazla olması bu durumu desteklemektedir. Dağlık, engebeli ve yüksek sahalarda yer alan köyler arasındaki mesafe uzadığı için dağlık yerleşmeler özelliğindedir. Meserya Ovası'ndaki köyler ise yan yana buldukları için bunlar daha çok toplu yerleşmeler özelliğindedir. Genel bir kaide olmamakla birlikte yükseldikçe yerleşmelerin dokusunda önemli seyrelmeler meydana gelmektedir.

Şekil 3: Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Dağılımı (2010)

3. 3. Ormana Göre Köyler: Sahada, Akdeniz ikliminin tesirinde gelişmiş bir flora vardır. Özellikle Beşparmak Dağları ile Toros Dağlarının güney yamaçları bitki topluluğu açısından büyük bir benzerlik göstermektedir (Tarkan, 1975:6). Beşparmak Dağlarının kuzeye bakan yamaçları ile Karlı Dağın batı ve kuzeybatıya bakan yamaçları nemcil ağaçların oluşturduğu ormanlarla kaplıdır. Bu dağların 300-800 metreler arasındaki yükselti kademesinde ise meşe, kızılçam, göknar gibi ağaçların oluşturduğu kurakçıl ormanlar vardır. Meserya Ovası ile kuru ormanların tahrip edildiği yerlerde maki ve çalılıklar hakimdir. Maki ve çalılıkların en fazla yayılış gösterdiği yer, Beşparmak Dağları'nın uzantısı ve engebeli bir topografyaya sahip olan Karpaz Yarımadası'dır (Koday, 2003:26).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine Coğrafi Bir Bakış

KKTC’de 47.895 ha. orman arazisi bulunmaktadır. Arazi kullanımına göre Beşparmak Dağları ormanlara, Mesarya Ovası tarım arazisi ve mera arazilerine karşılık gelmektedir. Ormana göre köy yerleşmelerinin dağılışı farklılık göstermektedir. Köylerin büyük bir bölümünde (43 köy) orman arazisi yokken, bazı köylerde ise çok geniş orman arazisi vardır. Özellikle Beşparmak dağlarının kuzeye bakan yamaçları üzerinde bulunan köylerin her birinin alanına 1000 hektardan fazla orman arazisi girmektedir.

İlçelere göre yapılan değerlendirmede ise orman arazisi sınırlı olan köylerin Lefkoşa, Güzelyurt ve Gazimagusa İlçelerinde toplanırken, orman arazisi daha geniş olan köylerin Girne ve İskele ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Mesela Lefkoşa İlçesi’nde bulunan köylerin tamamı orman alanı büyüklüğü 250 hektarın altında ve Güzelyurt İlçesi’nde ise toplam 14 köyün sadece biri (Yeşilirmak Köyü) orman alanı büyüklüğü bakımından 251-500 ha. aralığında (264,7 ha.) bulunmaktadır. Diğer taraftan Girne İlçesi’nde bulunan köylerin % 41’i ve İskele İlçesi’nde bulunan köylerin % 42’si 250 hektardan daha fazla orman arazisine sahip yerleşmelerden oluşmaktadır. Aslında bu dağılışı ormanların genellikle dağlık sahalarda bulunduğunu göstermektedir. Çünkü Girne ve İskele ilçeleri Beşparmak Dağları üzerinde yer almaktadır.

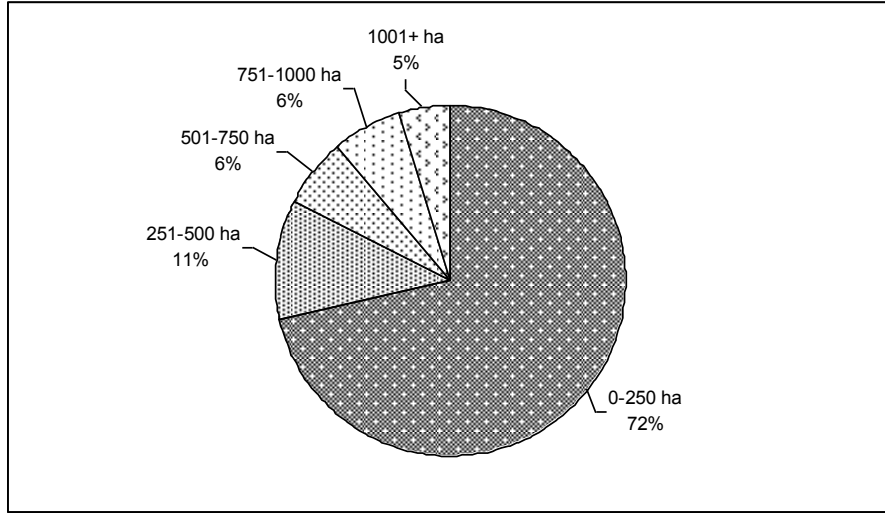
Tablo 3: KKTC’deki Orman Köylerinin Orman Alanı Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Orman Alanı Büyüklüğü (Ha.).	Köy Sayısı	%
0-250	90	71.4
251-500	14	11.1
501-750	8	6.3
751-1000	8	6.3
1001- +	6	4.8
Toplam	126	100.0

Beşparmak Dağları yaşları Permiyen-Karbonifer’den Üst Kretase’ye kadar değişen allokton karakterli masif ve rekristalize kireçtaşları, dolomitler ve mermerlerden oluşmaktadır. Bu kayaçları stratigrafik olarak daha genç ve yerinde oluşmuş karakterdeki (otokton) çökel kayaçlar izler. Otokton karakterli bu kayaçların yaşları Üst Kretase ile Orta Miyosen arasında değişmektedir. Beşparmak Dağları’nın çoğu yerinde eğim %15’in üstüne çıkmaktadır. Aşınmaya karşı farklı direnç gösteren kayaçların bir arada bulunmasından dolayı dağlar üzerinde engebeli bir topografya oluşmuştur. Buna bağlı olarak yamaçlar üzerinde dağınık karakterde kırsal yerleşmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Geçimi tarım ve hayvancılığa dayanan dağlık alanda bulunan köy yerleşmeleri engebeli sahalarda tahıl ihtiyacını karşılamak amacıyla tarıma uygun olmayan alanları tarıma açılmış, yakacak ihtiyaçlarını karşılamak için ormanlardan aşırı ve düzensiz olarak yararlanılmıştır. Böylece Beşparmak Dağları üzerinde iyi korunmuş ormanlara rastlamak pek

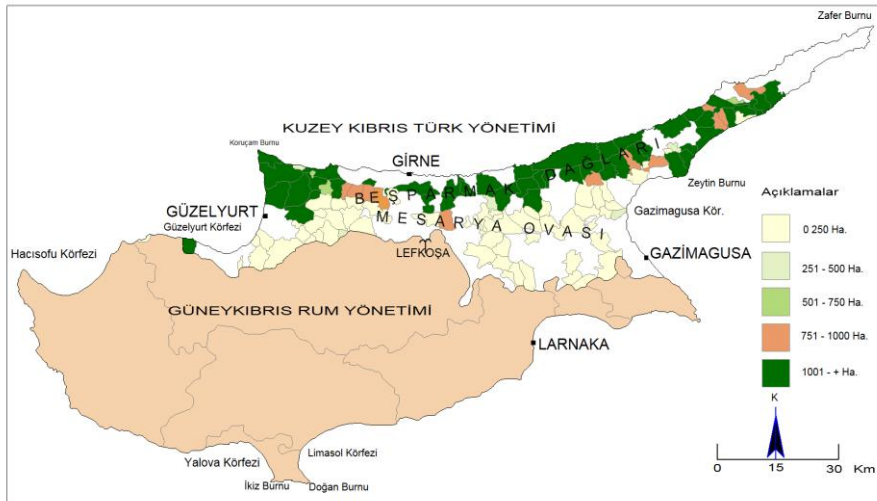
mümkün değildir. Hatta orman diye tabir edilen alanların büyük bir kısmı fundalık karakterindedir.

Şekil 4: KKTC'deki Orman Köylerinin Orman Alanı Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Ormanların hızla tahrip olmasına bağlı olarak ormanlık alanların köy yüzölçümleri içindeki payları giderek hızla azalmaktadır. Çünkü kızılçam orman sahasına denk gelen Girne'ye bağlı 9 köy yerleşmesi ile İskele İlçesi'ne bağlı 7 köy yerleşmesinde ormanlık alana hiç rastlanmamaktadır. Bu durum ormanların müdahaleler sonucu ortadan kalktığını göstermektedir.

Şekil 5: KKTC'de Köy Yerleşmelerinin Orman Büyüklüğüne Göre Dağılışı

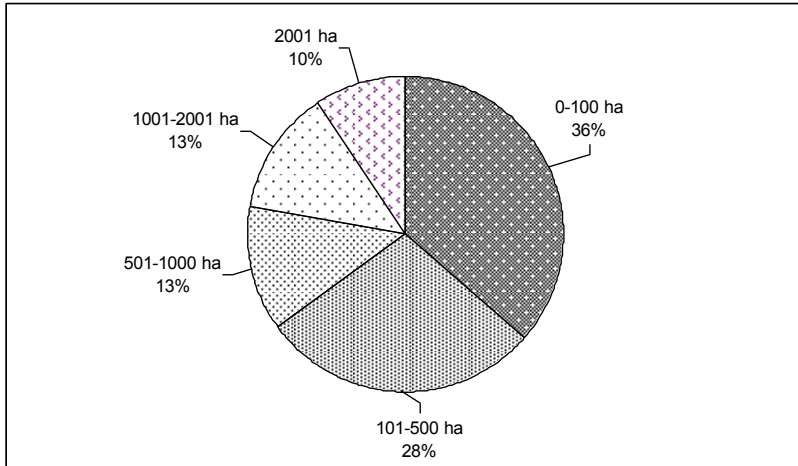
3. 4. Mera Arazisine Göre Köyler: İnceleme sahasında toplam 8.870 ha. (%3,7) mera arazisi bulunmaktadır. Tarım arazilerinin bir bölümü de mera olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle mera olarak kullanılan saha Kuzey Kıbrıs'ta oldukça geniştir. 12.339 ha. olan mera arazisi ülke topraklarının %5,2'ne karşılık gelmektedir. İlçelere göre mera arazisi farklılıklar sergilemektedir. İncelenen mera arazisinin %33'ü Gazimagusa (2923,8 ha.), %24'ü İskele (2114,5 Ha.), %22'si Güzelyurt (1916,5 Ha.), %11'i Lefkoşa (984,9 Ha.) ve %10'u da Girne'ye (931 Ha.) bağlı köylerde bulunmaktadır. Bu dağılıma göre mera arazileri ülkenin doğu yarısında yoğunlaşmaktadır. Çünkü Beşparmak Dağları batı kesimde sarp yamaçlar şeklinde uzanırken, doğu yarısında daha az eğimli ve dalgalı bir topografya sunmaktadır. Mesarya Ovası'nda yer alan köylerde tarım arazileri daha geniş yer tuttuğu için mera arazileri pek fazla geniş değildir.

Tablo 4: Köy Yerleşmelerinin Hâlihazır Mera Alanına Göre Dağılımı

Hâlihazır Mera (Ha.)	Sayı	%
0-100	46	36.5
101-500	36	28.6
501-1000	16	12.7
1001-2001	16	12.7
2001-+	12	9.5
Toplam	126	100.0

İnceleme sahasında mera arazisinin köylere göre dağılışı farklılık göstermektedir. Bazı köylerde (%64,2) mera arazisi 500 ha.ın altındadır. Bazı köylerde ise mera arazisi geniş yer tutmaktadır. Ancak bu köylerin sayısı fazla değildir. Mera arazisi 2000 hektarın üstünde olan köyler % 9,5'lik bir orana sahiptir.

Şekil 6: Köy Yerleşmelerinin Hâlihazır Mera Alanına Göre Dağılımı

Sahanın doğal bitki örtüsü çeşitli sebeplerle sürekli tahrip edilmektedir. Doğal klimaksı kızılçam olan saha antropojen sahalarının oluşmasına yol açmıştır. Step sahaları genellikle mera olarak kullanılmaktadır. Erken ve aşırı yararlanma meraların kalitesini bozmuştur. Özellikle dağların güneye bakan yamaçları yer yer dikenli bitkilerle kaplanmış durumdadır. Meralardaki bu bozulma ile birlikte mera hayvancılığı önemini giderek kaybetmektedir. Yem fiyatlarının da pahalı olması nedeni ile KKTC’de hayvancılık her geçen gün gerilemektedir. Bu bakımdan meraların ıslah edilmesi gerekmektedir.

3. 5. Nüfus Büyüklüğüne Göre Köyler: Herhangi bir sahadaki nüfusun şehir merkezlerine doğru yönelmesiyle şehirlerde ortam kirlenmesi oluşmaktadır (Emiroğlu, 1970:249). KKTC genellikle nüfusu 500’ün altında olan köylerden meydana gelmektedir. Tarihi süreçte köy nüfuslar genellikle azalış yönünde bir seyir izlemiştir. Nüfusun artışı üzerinde önemli bir faktör olan doğurganlık kırsal kesimlerde daha fazladır. Ancak kırsal kesimde nüfus, doğal artışla büyümesi gerekirken, bunun tersine nüfus azalmaktadır. Bu durum şehir merkezlerine yoğun bir göç hareketinin olduğunu göstermektedir. Şehirler aldığı göçlerin etkisiyle yatay yönde büyürken, çevresindeki kırsal yerleşmelerinin bir bölümü bünyesine katmaktadır. Bu şekildeki bir büyüme pek sağlıklı sonuçlar doğurmaz. Çünkü herhangi bir şehirde imara açılan bir sahada önce alt yapı çalışmaları tamamlanır. Ancak daha sonradan şehre dâhil olan kırsal yerleşmelere yönelik alt yapı çalışmaları yapılırken, bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu tür çalışmalardan her zaman sağlıklı sonuçlar elde edilmemektedir. Bu nedenler şehirlerde çarpık bir yapılaşma ortaya çıkmaktadır.

KKTC’de nüfusun %77,8’i ilçe merkezlerinde ve %28,6’sı bucak ve köylerde toplanmıştır. İlçelere göre bir ayırım yapıldığında durum farklılaşmaktadır. Şöyle ki turistik bir merkez olan Girne’de ilçe nüfusunun %91,6’sı toplanmıştır. Başkent statüsü özelliğinden dolayı Lefkoşa ilçe nüfusunun %87,7’nin barındırmaktadır. Gazimagusa liman, sanayi ve üniversite kenti özelliğinden dolayı ilçe nüfusunun %72,1’ni barındırmaktadır. Çevresinde geniş tarım arazileri olan ve tarımsal faaliyetlerle ön plana çıkan Güzelyurt’ta ise ilçe nüfusunun ancak %63,4’ü toplanmıştır (Atasoy, 2010:40).

KKTC’de 2006 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre köylerin ortalama nüfus büyüklüğü 282 kişidir. Köy yerleşmelerini nüfus büyüklüklerine göre gruplandırarsak köylerin çoğunun (%77’si) nüfusu 400 kişiden daha az olduğu görülmektedir. Buna karşılık kalabalık köy sayısı da çok fazla değildir. 2006 yılında nüfusu 1000’i geçen köy sayısı ancak 11’dir. İncelenen köy yerleşmelerinin nüfus büyüklükleri arasında görülen farklılıklar ilk bakışta dikkati çekmektedir. Bu farklılıkların başında iklim şartları, yeryüzü şekilleri, toprak özellikleri, sulama ve ulaşım imkânları, ekonomik faaliyetler, ilçe merkezlerine uzaklık gibi faktörler gelmektedir.

Ekonomik faaliyet türü köy nüfusunu etkileyen en önemli faktördür. Çünkü gelir düzeyi yüksek olan köylerin nüfusu, geliri az olan köylere oranla daha yüksektir. Hayvancılık bol kazanç getiren bir faaliyettir. Turizm gelişme gösteren bir

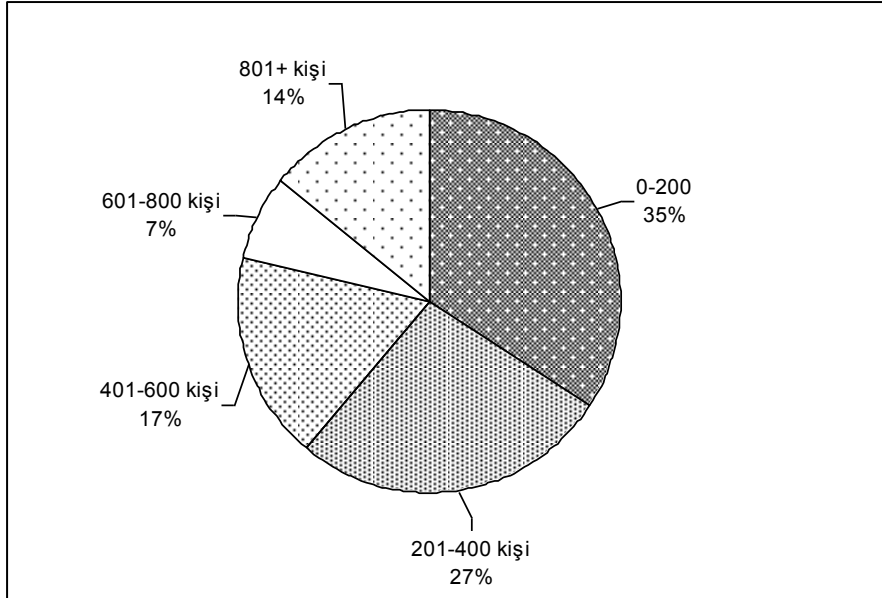
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine Coğrafi Bir Bakış

sektördür. Turizmin gelişmesiyle birlikte hayvansal ürünler değerlendirilmektedir. Çok geniş tarım arazilerine sahip olduğu halde sulama ve ekonomik ambargolardan dolayı tarımsal faaliyetler gelişme gösterememektedir. Bu yüzden hayvancılık tarıma göre bol kazanç sağlayan önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu nedenle hayvan sayısı ile nüfus arasında doğrudan bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Yani, köy başına düşen hayvan sayısı arttıkça buna paralel olarak köy nüfusu da artmaktadır. Örneğin köy başına 350'den fazla büyükbaş hayvanı olan köylerin ortalama nüfusu 500 kişinin üstüne çıkmaktadır. Buna örnek olarak Haspolat (3380 kişi), Meriç (522 kişi) köyler verilebilir.

Tablo 5: Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılışı

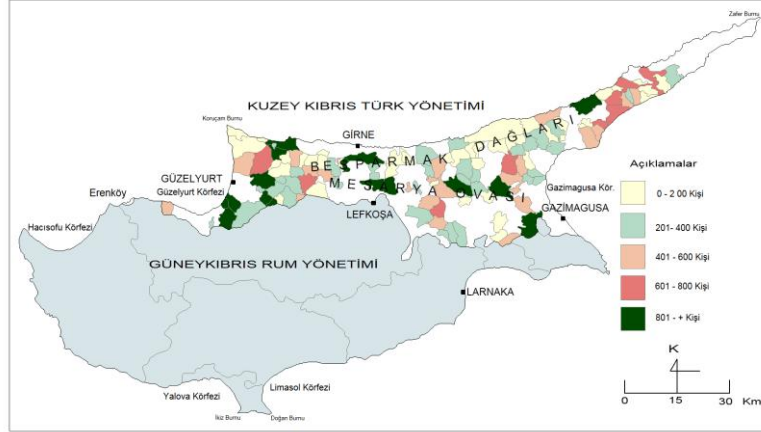
Nüfus Büyüklüğü (Kişi)	Köy Sayısı	%'Si
0-200	43	34.1
201-400	34	27.0
401-600	22	17.5
601-800	9	7.1
801-+	18	14.3
Toplam	126	100

Şekil 7: Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılışı

Narenciye tarımının yapıldığı köylerde de nüfus artmaktadır. Bu tarımla uğraşan köylerin ortalama nüfus büyüklüğü 750 kişi civarındadır. Bu köylere örnek olarak; Aydıncöy (1154 kişi), Alaniçi, Doğancı (1291 kişi) verilebilir.

Şekil 8: KKTC'de Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılışı (2006)

Köylerde yapılan tarımsal faaliyetler çeşitlendikçe buna paralel olarak o köylerin nüfusu da artmaktadır. Tarımsal çeşitliliği tarla bitkileri, meyve, narenciye, bağ, sebze tarımıdır. Hayvancılık diğer bir ekonomik faaliyeti oluşturmaktadır. Dolayısıyla birkaç ekonomik faaliyet ile aynı anda uğraşan köylerde nüfus daha kalabalıktır. Örneğin sadece bir ekonomik faaliyetin yapıldığı Pirhan Köyü'nde 65 kişi bulunurken, beş ayrı ekonomik faaliyetin yapıldığı Yılmazköy'de ise 785 kişi bulunmaktadır.

Şehrin civarında yer alan köylerde nüfusun kalabalık olmasında mesafenin önemli bir rolü vardır. Bu durum köylerin şehirlerden önemli ölçüde etkilendiğini açıklamaktadır. Bu tür köyler bağlı buldukları merkezden en fazla 5-10 km uzaklıktadır. Lefkoşa'ya bağlı Güvercinlik (887), Hamitköy (2898 kişi) köylerinde olduğu gibi ortalama nüfus 750 kişinin üstüne çıkmaktadır. Mesafeden dolayı köylerin kalabalık olmasında gelişmiş bir ulaşım ağının işleyişini ortaya koymaktadır. Gün içinde şehir merkezinde çeşitli işlerde çalışan halk geceyi köylerinde geçirmektedir. Çünkü şehrin civarında yer alan köylerin sahip olduğu imkânlar diğer köylere oranla daha iyi bir konumdadır.

Köy yerleşmelerinin nüfus büyüklükleri ile tarım arazisi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. KKTC'de incelenen köylerin ortalama tarım arazisi 642 hektardır. Nüfusu 800 kişinin üstünde olan köylerde ise ortalama tarım arazisi 793.3 hektara yükselmektedir. Örnek olarak Kalkanlı Köyü'nde 1338 kişi bulunurken, 1005 ha. tarım arazisi bulunmaktadır. Yedikonuk Köyü'nde 859 kişi varken, 1077 ha. tarım arazisi vardır.

3. 6. Ekonomik Faaliyete Göre Köyler: Köy ve köy altı yerleşmeleri genellikle tarım, hayvancılık, ormancılık vb. faaliyetlerin yoğun olduğu fakat yerleşme yoğunluğunun düştüğü, insan ve doğanın direkt ilişkilerine dayanan bağılıkları kapsayan yerdir (Alacık ve Erkal, 1980:86).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine Coğrafi Bir Bakış

Ekonomik faaliyet türlerine göre KKTC'de köy yerleşmelerini, tarla bitkileri, meyve bitkileri, narenciye, bağ ve sebze bitkileri ile küçük ve büyükbaş hayvancılığa dayanan köyler olarak ayırmak mümkündür. Ancak bu şekildeki bir ayırma genel olmaktadır.

KKTC'deki köy yerleşmeleri, ekonomik faaliyetleri bakımından gruplandırıldığında köylerin % 88'i, dört değişik ekonomik faaliyetle uğraşan köylerden meydana gelmektedir (tablo 2). Buna göre köylerin büyük bir bölümü çok çeşitli tarımsal faaliyetleri bir arada yürütmektedir. Bu çeşitliliğin sebepleri arasında toprak ve iklim şartlarının elverişli olması ve tahıl hasadından sonra çok geniş arazilerin yayılım olarak kullanılması etkilidir. Ancak çeşitli tarımsal faaliyetleri bir arada yürütmek pek kazanlı bir iş değildir. Çünkü bu tür tarımsal faaliyetlerde işletme masrafları artmaktadır. Zaten işletmelerin çoğu küçük parseller şeklindedir. Dolayısıyla çiftçi bu faaliyetlerden büyük bir kazanç elde edememektedir. İşletme masraflarının artmasıyla çiftçi ürününü tarladan kaldıramamaktadır. Bu nedenle tarımsal faaliyetlerden ihtisaslaşmaya gidilmesi gerekmektedir.

Kaynağını Karlı Dağ'dan alan Kanlı ve Oygos dereleri ile Mesarya Ovası'nda sulu tarım yapılmaktaydı. Ancak 1974 yılı barış harekâtından sonra Karlı Dağ bütünüyle Rum kesiminin sınırları içinde kaldı. Rumların, ilk fırsatta Kanlı ve Oygos derelerin suyunu kesmesi ile birlikte, Mesarya ovası'nda kuru tarım şartları egemen olmaya başladı. Yakın bir tarihe kadar nispeten daha zengin yer altı su potansiyeline sahip olan Güzelyurt kesimi narenciye bahçeleri ile ünlü idi (Koday, 1995: 19–24). Özellikle 2000'li yıllardan sonra Güney Rum kesiminin yaptırımları ile pazarlardaki yerini koruyamadığı için bahçelerin önemli bir kısmı ortadan kalkmıştır.

Tablo 6: Ekonomik Faaliyet Türüne Göre Köyler

Geçim Kaynağı Sayısı	Başlıca Geçim Kaynakları	Köy Sayısı	Toplam	Gen. Top. %
1	a Tahıl Tarımı	8	8	6.3
2	b Küçük ve Büyükbaş Hayvancılık	1	2	1.5
	c Tarla Bitkileri ve Bağcılık	1		
3	a Tarla bitkileri, küçük ve büyükbaş hayvan	4	5	3.9
	c Tarla, meyve bitkileri, Narenciye	1		
4	a Tarla, meyve bitkileri, küçük ve büyükbaş hayvancılık	19	21	16.6
	b Tarla, meyve, bağ bitkileri, küçükbaş hayvan	2		
5	a Tarla, meyve, bağ küçük ve büyükbaş hayvan	21	29	23
	b Tarla, meyve, narenciye, küçük ve büyükbaş hayvan	2		
	c Tarla, meyve, sebze, küçük ve büyükbaş hayvancılık	6		
6	a Tarla, meyve, bağ, sebze, küçük ve büyük hayvancılık	14	46	36.50

b	Tarla, meyve, narenciye, sebze, küçük ve büyükbaş hayvancılık	13			
c	Tarla, meyve, narenciye, bağ, küçük ve büyük baş hayvancılık	10			
d	Tarla, meyve, narenciye, bağ, sebze, küçükbaş hayvancılık	7			
e	Tarla, meyve, narenciye, bağ sebze, büyükbaş hayvancılık	2			
7	a	Tarla, meyve, narenciye, bağ, sebze, küçük ve büyük baş hayvancılık	15	15	11.9

Kaynak: *Arazi Kullanımı haritası (2001)*

Tarımsal faaliyetler açısından çeşitlilik gösteren köylerin çoğu Beşparmak Dağları ile Mesarya Ovası'nın kontak noktalarında sıralanmışlardır. Çünkü tarımsal faaliyetler için ovanın ve hayvancılık faaliyetleri için dağlık sahanın potansiyelinden yararlanmaktadır. Bu nedenle kontak noktaları yerleşmelerin yoğunlaştığı ve nüfusun toplandığı yerlerdir.

Tahıl tarımı, ekonomik faaliyetler içerisinde köy yerleşmelerinin temel ortak bir özelliği olarak görülmektedir. Kuru tarım şartlarının egemen olduğu Mesarya Ovası'nda bulunan köylerde daha da belirginleşmektedir. Tarla tarımından sonra gelen ekonomik faaliyeti de hayvancılık oluşturmaktadır. Hayvancılık, diğer faaliyetlerin aksine gelişme göstermektedir. Çünkü hayvansal ürünleri işleyen ulusal ve uluslar arası çok sayıda kuruluş vardır. Hayvancılık faaliyetinden sonra meyvecilik ve sebzecilik faaliyetleri gelmektedir. Ancak meyvecilik faaliyetleri içinde de narenciye üretiminin özel bir yeri vardır. Başta narenciye olmak üzere sebze ve meyve tarımı sulu tarım imkânlarının daha elverişli olduğu Güzelyurt, Girne ilçelerine bağlı köylerde önem kazanmaktadır. Ancak ekonomik ambargolar yüzünden narenciye üretimi eskiye nazaran çok kıymetli bir faaliyet olarak görülmemektedir.

İncelenen köy yerleşmelerinde ekonomik faaliyetler genellikle küçük çaplı parsellerde yapılmaktadır. Tarla bitkileri tarımı 126 köyde yaklaşık 66 bin ha. tarım arazisi üzerinde yapılmaktadır. Ortalama olarak her köyde 531 ha. tarım arazisinin tarla tarımına ayrıldığı düşünülürse ilk bakışta KKTC'de tarla bitkileri üretiminin ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genellikle tarla tarımı; tahıl (buğday, arpa, yulaf) baklagiller (nohut, fasulye, mercimek, bakla) endüstri bitkilerinden (tütün, pamuk, susam, fıstık) oluşmaktadır. Tarla tarımı Lefkoşa İlçesi'ne bağlı köylerde yaygınlık kazanmaktadır. Bu ilçeye bağlı tarla tarımının yapıldığı köylerin başında; Cihangir, Dilekkaya, Yeniceköy, Yiğitler gelmektedir.

Tablo 7: Köy Yerleşmelerinin Temel Ekonomik Faaliyetlerine Göre Dağılışı

Faaliyet Alanı	Köy Sayısı	Ha. / Baş	Ort
Tahıl Tarımı	126	66867.6	531
Meyve	126	5663.6	45
Narenciye	52	5520.9	106
Bağcılık	88	244.7	3
Sebzecilik	70	1156.5	17
Küçükbaş Hayvancılık	124	257398 Baş	26
Büyükbaş Hayvancılık	126	34215 Baş	272

Kaynak: *KKTC Arazi Kullanım Haritası, 2001, Lefkoşa*

Meyvecilik 5663,6 hektarlık bir alanda yapılmakla birlikte tarla tarımına göre daha küçük parsellerde yapılmaktadır. Başlıca üretimi yapılan meyveler arasında zeytin, harup, incir, badem, muz gelmektedir. Tarım olanakları daha elverişli olduğu için Gazimagusa İlçesi'nde meyvecilik yaygınlık kazanmaktadır. Gazimagusa İlçesinde meyve tarımının yoğunlaştığı köyler arasında Mersinlik, Sipahi, Yeşilköy vardır.

Kırsal yerleşmelerin bir diğer ekonomik faaliyeti narenciyedir. Portakal, limon, mandalina, greyfurt ve turunç narenciye grubuna giren meyvelerdir. Narenciye tarımının yapıldığı köy sayısı 52'dir. Bu köylerin büyük bir Güzelyurt, Girne ve Gazimagusa'da toplanmıştır.

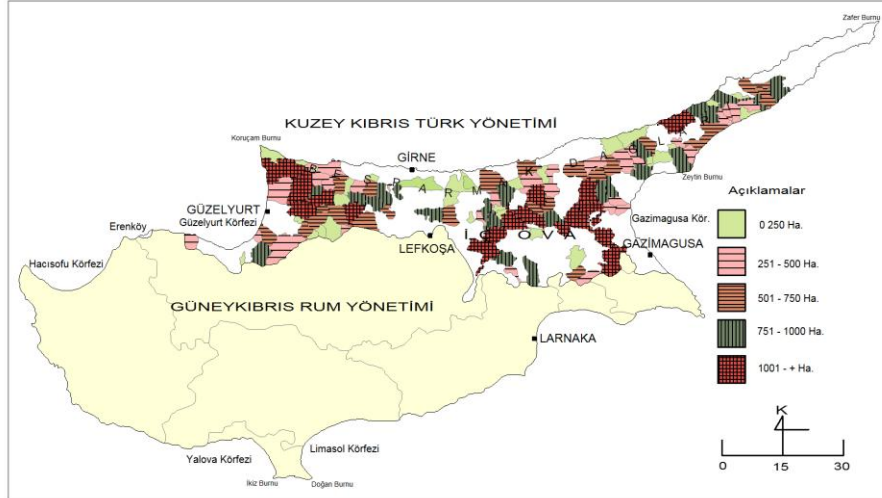
Narenciye tarımı için gerekli olan su yeraltı suyundan sağlanmaktadır. Ancak kurak geçen yıllarda sulama suyu büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Bu nedenle narenciye üretimi yıllar arası büyük bir değişim göstermektedir. Narenciye üretiminin en fazla yapıldığı köylerin başında Zümrütköy, Aslanköy, Taşkent, Tepebaşı gibi köyler gelmektedir.

Genellikle çok küçük parsel şeklinde (1-15 ha.) 88 köyde yapılan bağcılık bir diğer ekonomik faaliyettir. Bu ekonomik faaliyet Lefkoşa çevresinde yoğunluk kazanmaktadır. Bu ekonomik faaliyetin yapıldığı köylerin başında Demirhan ve Yılmazköy gelmektedir.

Foto: 1. Güzelyurt İlçesi'ne bağlı kırsal kesimlerde yoğun bir şekilde narenciye tarımı yapılmaktadır.

Şekil 9: KKTC'de Köy Yerleşmelerinin Tarım Arazisine Göre Dağılışı

Hayvancılık, gelişme gösteren bir ekonomik faaliyettir. Ancak küçükbaş hayvancılık daha yaygındır. Beşparmak Dağları kıl keçisine uygun yetiştirme alanını oluşturmaktadır. Son yıllarda besicilik faaliyetlerinden dolayı büyükbaş hayvancılık gelişme göstermektedir. Hayvansal ürünlerinin değerlendirilmesine bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri gelişme gösteren bir faaliyettir. Hayvansal ürünler çeşitli kooperatifler, süt fabrikaları, Kıp-Et, Akgöl gibi devlet ve özel teşebbüsler tarafından işletilmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

KKTC'de köy yerleşmeleri çok farklı bir dağılım dokusu sergilemektedir. Bu dağılım düzeninin ortaya çıkmasında doğal ve beşeri faktörler etkilidir. Beşparmak Dağları arazi kullanımı açısından KKTC'de çok geniş bir alan kaplanmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde önemli bir yere sahip olan sulama suyu çok yetersizdir. Bu nedenle yerleşmelerin çoğu arazinin kontak sahasında ortaya çıkmıştır. Çünkü dağlar hayvancılık faaliyetleri ve ovalar tarımsal faaliyetleri açısından daha elverişlidir. Ancak bu kontak sahaların morfolojisinden kaynaklanan bazı sorunları bulunmaktadır. Özellikle şiddetli yağışların ardından kanalizasyon olan yağış suları yerleşmelerde zararlara yol açmaktadır. Bununla birlikte güçlü yağışlarla ortaya çıkan seller tarım arazilerinin sular altında kalmasına yol açtığı gibi beraberinde sürüklediği ince tekstürlü malzemenin yayılmasıyla toprak infiltrasyonunda bazı olumsuzlar ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik faaliyetler içerisinde gelişme gösteren sektör hayvancılıktır. Hayvansal ürünler genellikle iç tüketime yönelik olduğu için gelişme göstermektedir. Gelişme gösteren bir diğer sektör ise turizmdir. Özellikle Beşparmak Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarında bulunan köylerin bir kısmında turizme yönelik bir dönüşüm yapmaktadır. Bunda doğal ortamın çekiciliği etkilidir. Dönüşümün yaşandığı bu köylerde oldukça modern meskenler ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte tarımsal faaliyetler hemen hemen sona ermiştir.

Ülkenin resmen tanınmamış olmasından dolayı ekonomik alanda çok büyük sıkıntılar meydana gelmiştir. Hava ulaşımını Türkiye üzerinde aktarmalı olarak yapılmaktadır. Bu durum ulaşımın maliyetini arttırmaktadır. Böylece yaş meyve ve sebze ihracatını ekonomik bir şekilde yapılmasını önlemektedir.

Veraset yolu ile tarım arazileri bölündüğü için tarımsal üretiminin düşmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle tarımsal faaliyetler küçük parseller şeklindedir. Kuraklıktan dolayı sulama zorunlu hale gelmiştir. Yeterli su kaynağı olmadığı için sulama suyu büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Buna rağmen yeraltı suyu aşırı bir şekilde çekilmektedir. Bu nedenle yeraltı suyu seviyesi giderek alçalmaktadır. Öte yandan fosseptik çukurlar ve kanalizasyondan sızan su, yeraltı suyuna karıştığı da bilinmektedir. Böylece yeraltı suyu hem azalmakta hem de kirlenmektedir. Bu nedenle suyun kullanımı konusunda halka yeterince bilgi verilmelidir.

Ülkede tarımsal bilgi eksikliği bulunmaktadır. Altı tane üniversitesi bulunduğu sadece Lefke Avrupa Üniversitesi'nde Ziraat Fakültesi bulunmaktadır. Öte yandan toprak bakımı, tohum ıslahı ve gübreleme yeterince yapılmamaktadır. Bu durum tarımsal verimin düşmesine yol açmaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi belirsizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik durum beraberinde birçok olumsuzluğu getirmektedir. Bu durumdan etkilenen sektörlerden birisi de tarımdır. Entansif yöntemlerle yapılan tarımsal faaliyetlerde üretim artmaktadır. Kıbrıs'ta ekonomik sıkıntılar nedeniyle tarım alanındaki teknik gelişmeleri takip edilemediği için tarımsal üretimde istenilen gelişme sağlanamamaktadır. Mevcut tarım araçlarının çoğu ekonomik ömrünü tamamlamıştır.

Kırsal kesimde yaşanan bu sıkıntılardan dolayı şehir merkezlerine doğru yoğun bir göç hareketi meydana gelmektedir. Bu hareketlilikle köyler adeta şehirlere taşınmaktadır. Kırların boşalması şehirlerin kalabalıklaşması olan göç olgusu çok çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunların başında tarımsal üretimin azalması ve çarpık kentleşmenin ortaya çıkmasıdır.

Bu çalışmada asıl amaç bazı kriterlere bağlı kalınarak, KKTC’de köylerin sorunlarını gözler önüne sergilemektir. Beklentimiz Kıbrıs meselesinin çözüme kavuşması ve köylerin yeniden canlı bir yaşama ulaşmasıdır.

Kaynakça

- Alacık, N. ve Erkal, T. (1980). “Bölge Planlamasında Jeomorfoloji ve Köykentler”. *Jeomorfoloji Dergisi*, 9 (8), 86.
- Atasoy, A. (2011). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Nüfus Coğrafyası”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (15), 29-62.
- Denker, B. T. (1977). *Yerleşme Coğrafyası, Kır Yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 93.
- Emiroğlu, M. (1970). “Dünya Nüfus Yılı ve Türkiye Nüfusu”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1-2(28), 156-195 .
- Emiroğlu, M. (1971). “Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşmelerin Yüzölçümü, Parsel Sayısı ve Genişlikleri İle İlgili Bir Araştırma”. *Coğrafi Araştırmaları Dergisi*, 3-4 (3-4), 109-139.
- Gürbüz, O. (1998). “Van Gölü Çevresinde Kır Yerleşmesi”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 6, 93-137.
- Koday, S. (1995). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Yerleşmeler”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2-1-16
- Koday, Z. (1995). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletinin Coğrafi Özellikleri”. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2, 17-45
- Mor, A. ve Çitçi M. D. (2006). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Ekonomik Etkinlikler”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 33-61.
- Özçağlar, A. (2006). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özgüç, N. ve Tümertekin E. (2000). *Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgür, E. M. (2000). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Selen, H. S. (1944). “Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri”. *Türk Coğrafya Kurumu Meslek Haftası Konferansı*, Ankara: Türk Coğrafya Kurumu Yayınları, s. 97 – 107.
- Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. (Cilt: 1). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1183, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 45.
- Tarkan, T. (1975). *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 417, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 77, Ders Kitapları Serisi No: 4.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası – Kır Yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 98.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskân Coğrafyası (Kır İskanı)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49.
- Yüksel, D. Y. (2009). “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)”. *ÇTTAD*, VIII/18-19, 161-184.